

Пономарьова О. А.,

викладач кафедри англійської мови та методики її навчання
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

АСПЕКТИ ВАРІАТИВНОСТІ ВНУТРІШНЬОЇ ФОРМИ ФРАЗЕМ, ЩО МІСТЯТЬ ФАХОВІ НАЗВИ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ, АНГЛІЙСЬКОЇ ТА НІМЕЦЬКОЇ МОВ)

Анотація. У статті розглядаються особливості варіювання українських, англійських і німецьких фразеологічних одиниць із компонентом – назвою людини за родом занять. Проаналізовано лексичні, граматичні (морфологічні й синтаксичні), лексико-граматичні, фонетичні й орфографічні зміни у структурі фразем; звернено увагу на вплив варіюваних компонентів на формування внутрішнього образу сталого словосполучення. Визначено фактори, що впливають на розвиток явища варіативності та появу паралелізму в досліджуваних мовах.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, назви людини за родом занять, варіативність, лексичні, граматичні, фонетичні, орфографічні варіації, паралелізм.

Постановка проблеми. Однією з особливостей фразеологічної системи є наявність у її одиниць численних і різноманітних за своїм характером фразеологічних варіантів. Тому під час аналізу структурно-семантичної специфіки фразеологічних одиниць, що містять назви людини за родом занять, видається доцільним особливу увагу звернути на їхню варіативність, яка може проявлятися у лексико-семантичній, лексичній, синтаксичній, морфологічній, фонетичній і стилістичній площинах [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні є кілька класифікацій варіантів ідіом, які враховують різні аспекти відповідного явища. В.П. Жуков визначає фонетичні, морфологічні, видові, конструктивні, словотвірні та лексичні варіації стійких висловів [2, с. 180]; у М.Ф. Алефіренка зазначені такі варіанти: лексичні, морфологічні, словотвірні, квантитативні, видові, змішаного типу [3, с. 73–74]; Л.Г. Авксентьев розрізняє лексичні, морфологічні та синтаксичні [4, с. 84]; дещо видозміненою є типологія Л.Г. Скрипник: лексичні, граматичні та комбіновані зміни структури фразеологічних одиниць [5, с. 122–123]. В.Д. Ужченко пропонує розрізняти лексичну та формальну варіативність [6, с. 106–113]. Беручи до уваги наведені типи варіантів, ми ідентифікуватимемо ті з них, які засвідчені в аналізованому нами матеріалі.

Мета статті – проаналізувати особливості варіювання українських, англійських і німецьких фразеологічних одиниць, що містять назву людини за родом занять, звертаючи увагу на причини та характер змін у їхній структурі.

Для досягнення поставленої мети сформульовані такі завдання: 1) визначити типи варіативності, які демонструють фраземи із фаховою назвою; 2) простежити вияв варіативності в міжмовному аспекті, установлюючи випадки паралелізму, що мають місце в досліджуваних мовах; 3) визначити фактори, що впливають на розвиток явища варіативності та появу паралелізму.

Виклад основного матеріалу. Насамперед необхідно зазначити, що варіативність може існувати в межах певного

конкретного розряду фразеологічних одиниць, приміром, серед ідіоматичних фразем (напр., англ. *the master of one's destiny – the master of one's fate* «хазяїн своєї долі» [7, с. 666]) чи компаративних зворотів (нім. *laufen wie ein Faßbinder – rennen wie ein Faßbinder* [8, с. 197] «бігти як очманілий»). Варіантом також може бути ідіома з експліцитним предикативним компонентом і її відповідник, що є формально номінативним, але водночас характеризується імпліцитною предикативністю, напр., укр. *хазяйське око* «господарський, дбайливий нагляд, догляд» – *хазяйським оком оглянути* «уважно, по-господарському оглянути що-небудь» [9, с. 466]; англ. *old soldier* «людина з досвідом, бувала людина» [7, с. 719] – *to come the old soldier over one* «обманути, обдурити» [7, с. 230]; нім. *ein Streit um des Kaisers Bart* «суперечка через дрібниці» – *um des Kaisers Bart streiten* «сперечатися з дріб'язкового приводу» [8, с. 65] тощо.

Варіативність може мати й міжкатегоріальний вияв. Міжкатегоріально паралельними щодо своєї внутрішньої форми можуть бути також ідіоми й співвідносні з ними прислів'я та приказки: укр. *дурний ніп хрестив* [9, с. 752] – *Дурний тебе ніп хрестив, що у воду не впустив* [10, с. 294]; англ. *to pay the piper* «1) нести витрати; розплачуватися; 2) бути основною фігурою, бути господарем становища» [7, с. 752] – *He who pays the piper, calls the tune* «хто платить гроші, той і командує» [7, с. 491]; нім. *das Auge des Herrn* «хазяйське око» – *Das Auge des Herrn macht das Vieh fett* «хазяйське око худобу живить» [8, с. 47] тощо.

Дослідження корпусу фразеологічних одиниць із компонентом – назвою людини за родом занять в аспекті варіювання їхньої внутрішньої форми дозволяє нам виокремити лексичні, граматичні (морфологічні й синтаксичні), лексико-граматичні, фонетичні й орфографічні зміни в структурі таких висловів.

1. Варіативність лексичного складу може стосуватися власне фахового позначення або ж інших компонентів виразу. Заміни, здебільшого синонімічні, можуть торкатися різних частин мови:

– іменників: укр. *На ловця і звір біжить – На стрільця і звір біжить* [10, с. 442]; *Козак не боїться ні тучі, ні грому – Козак не боїться ні хмари, ні чвари* [10, с. 74]; англ. *cradle robber – cradle snatcher* «людина, що фліртує з кимось, значно молодшим за себе; людина, що побралась із кимось, значно молодшим за себе» [7, с. 245]; *parson's nose – pope's nose* «гузка (смаженої птиці)» [7, с. 747]; нім. *Nur die allerdümmsten Kälber wählen sich den Schlächter selber – Nur die allerdümmsten Kälber wählen sich den Metzger selber* «Лише найдурніші телята вибирають самі собі м'ясника»; *Wie der Hirt, so die Herde – Wie der Hirt, so das Vieh* «Який пастух, така й череда» [8, с. 291] та ін.;

– дієслів: укр. *хазяйським оком оглянути – хазяйським оком окинути*; *Доти чоловік добрий, доки його десятиником*

не *наставлять* – *Доти чоловік добрий, доки його десятником не нарядили* [10, с. 84]; англ. *doctors differ – doctors disagree* «думки, погляди авторитетів розходяться» [7, с. 277]; *A cat can look at a king* [7, с. 201] – *A cat may look at a king* «дивитися ні на кого не заборонено; і прості люди мають свої права в присутності високопоставлених осіб» [7, с. 206]; нім. *unter die Räuber fallen – unter die Räuber geraten* «бути використаним у корисливих цілях» [8, с. 451]; *das kannst du halten wie Pfarrer Aßmann – das kannst du machen wie Pfarrer Aßmann* «роби, як хочеш» [8, с. 43];

– прикметників: укр. *Божий слуга – Господній слуга – Христовий слуга* [9, с. 666]; *Наше не пропаде, як понівське – Наше не пропаде, як понове* [10, с. 432]; англ. *a chief cook and bottle-washer – a head cook and bottle-washer* [7, с. 212]; *A bad workman quarrels with his tools – An ill workman quarrels with his tools* [7, с. 61]; нім. *den großen Herrn spielen – den vornehmen Herrn spielen* «давати із себе поважну особу» [8, с. 277]; *Junger Arzt, häckeriger Kirchhof – Junger Arzt, buckliger Kirchhof* [11, с. 153];

– прислівників: укр. *Шануй учителя наче родителя* [10, с. 287] – *Шануй учителя як родителя*;

– прийменників: укр. *пан над панамі – пан між панамі* [9, с. 484]; *і швець, і жнець, і на дуду грець – і швець, і жнець, і в дуду грець* [9, с. 775]; англ. *Jack of both sides – Jack on both sides* «дворушник, людина, що намагається служити багатьом; і нашим, і вашим» [7, с. 559];

– сполучників: укр. *пан або пропав – або пан або пропав – чи пан чи пропав – хоч пан хоч пропав* [9, с. 484]; *як ковальський міх – мов ковальський міх – наче ковальський міх* [9, с. 398];

– часток: укр. *Посланця не б'ють, не рубають – Посланця ні б'ють, ні рубають* [10, с. 83] тощо.

Іноколи серед фразем із компонентом – назвою людини за родом занять спостерігається варіювання більше ніж одного компонента, напр.: укр. *халіф на час (або годину) – каліф на час (або годину)* [9, с. 740]; англ. *tell it (або that, this) to the marines – tell it (або that, this) to the horse-marines* [7, с. 933] (другий вираз є жартівливим варіантом першого, адже *horse-marines* «морська кіннота» – неіснуючий рід війська); нім. *sich zum Advokaten einer Sache machen* [8, с. 24] – *sich zum Anwalt einer (guten) Sache machen – als Anwalt einer guten Sache auftreten* «виступати на захист чогось» (останні два вирази можуть мати відтінок позитивного значення «вступати на захист якоїсь хорошої справи» [8, с. 38]).

Слід зазначити, що наявність декількох варіантів наведених фразеологічних одиниць зі збереженням семантичної цілісності вмотивована й наявністю чи відсутністю факультативних членів і пов'язана з редукацією або нарощенням образу, що лежить в основі стійких словосполучень. Так, в українському компаративному звороті *причепитися* (або *приставати, чіплятися*) як *шевська смола до чобота* (або *кожуха*) [9, с. 671] саме прикметник *шевський*, похідний від відповідного роду занять, може виступати таким факультативним членом, під час упушення якого утворюється варіант *причепитися* (або *приставати, чіплятися*) як *смола до чобота* (або *кожуха*). Іншими прикладами змін у кількості лексичних одиниць є такі паремії: англ. *Experience is the best teacher – Experience is the best teacher but it charges high tuition fees* [12, с. 97]; нім. *Dem Arzt folgt der Pfarrherr – Dem Arzt folgt der Pfarrherr, dem Pfarrherrn der Kirchner und läutet zu Grabe* [11, с. 152].

Нові варіанти фразеологічних одиниць також можуть виникати в результаті метонімічної взаємозаміни лексем у їх складі, напр.: укр. *Як прийде марець, то обмерзне старцю палець* –

Як настане марець, так замерзне під тином старець [10, с. 57] (серед інших змін наявна й метонімічна – «частина тіла – особа»); англ. *The cowl does not make the monk – The hood does not make the monk* [7, с. 244] (*hood* «капюшон» – частина одягу, *cowl* – «сутана з капюшоном»).

2. Варіативність граматичної структури охоплює:

а) морфологічні зміни, які стосуються різних частин мови та різних граматичних категорій: 1) категорія відмінка іменників: укр. *На злодію шапка горить – На злодієві шапка горить* [10, с. 490]; нім. *Herr im Haus sein – Herr im Hause sein* «бути хазяїном» [8, с. 276]; 2) категорія числа та відмінка іменників: укр. *помазатися в пани – помазатися паном* [9, с. 539]; 3) категорія роду прикметників, а також і іменників: укр. *різницький собака – різницька собака* [9, с. 673]; 4) категорія роду займенників: англ. *Her Majesty's servants – His Majesty's servants* [7, с. 488]; 5) категорія особи займенників: укр. *Ваш покірний слуга – мій покірний слуга* [9, с. 666]; 6) категорія означеності/неозначеності (виражається за допомогою артикля): англ. *to a queen's taste – to the queen's taste* [7, с. 955]; нім. *Das kannst du halten wie Pfarrer Aßmann – Das kannst du halten wie der Pfarrer Aßmann* [8, с. 43]; 7) категорія часу дієслів: нім. *Er ist in Rom gewesen und hat den Papst nicht gesehen* [8, с. 430] – *Er war in Rom und hat den Papst nicht gesehen* «був у Римі, а папи римського не бачив» [8, с. 464]; *Es ist kein Meister vom Himmel gefallen – Es fällt kein Meister vom Himmel* [8, с. 286]; 8) категорія виду дієслів: укр. *пускати в старці – пустити в старці* «доводити до зубожіння, злиднів» [9, с. 585]; 9) категорія виду, особи та роду дієслів: укр. *величається, як чумацька воша – звеличивсь, як чумацька воша* [10, с. 143]; 10) категорія суб'єктивної оцінки, яка представлена зменшувальною формою іменника й виражає зневажливе ставлення: укр. *без царя в голові – без царка в голові* [9, с. 755] та ін.

б) синтаксичні варіації, які здебільшого передбачають зміни порядку розташування компонентів у стійкому висловлюванні: укр. *Цар далеко, а Бог високо – Бог високо, а цар далеко* [10, с. 362]; *Без пона й не почнеш – Що ж, треба пона, щоб почав* [10, с. 481]; англ. *a Jack of all trades and master of none – a Jack of all trades is master of none* [7, с. 558]; *Who shall decide when doctors differ? [7, с. 277] – When doctors differ who shall decide? [7, с. 1003];* нім. *Meister über etwas werden – einer Sache Meister werden*.

3. Лексико-граматична варіативність (змішаного типу): укр. *зависливі очі, як у пона – понівські очі* [10, с. 236]; *Він знає, що король обідає – Ніхто того не відає, що король обідає* [10, с. 303]; англ. *death merchant – merchant of death* [7, с. 266]; *When the devil was sick, the devil a monk would be – When the devil was sick, a monk was he – When the devil was well, the devil of a monk was he* «коли старість прийде, то й чорт у монастир піде» [12, с. 250]; нім. *der hinkende Bote kommt nach – der hinkende Bote kommt hinterher* «погані новини поширюються швидко» [8, с. 101]; *Das verschweigt des Sängers Höflichkeit – Darüber schweigt des Sängers Höflichkeit* «це замовчується; про це заради пристойності не варто говорити» [8, с. 293] тощо.

Варіативність змішаного типу також демонструють українські прислів'я: *За добрим господарем і свиня господина – У доброго хазяїна і кішка господина* [10, с. 449], де комбінуються лексичні (іменники *господар – хазяїн, кішка – свиня, прийменники у – за*) і морфологічні (відмінкові форми прикметників та іменників) варіації. Оптимальне збереження семантики забезпечує взаємозаміна лексем *господар – хазяїн*, остання з яких

у лексикографічних джерелах тлумачиться, серед іншого, як «господар дому», таким чином виступаючи синонімом до попередньої й не змінюючи представлення позначуваного образу. Однак взаємозаміна іменників *кішка* й *свиня* дещо змінює характер образного представлення, що свідчить про певну розмитість меж варіативності та синонімічності фразеологізмів, хоча в цьому разі, відносячи вищеозначені паремії саме до варіантів, ми можемо узагальнити предмет окреслення, позначуваний лексемами *кішка* й *свиня*, як «різновид свійської тварини», яка є доглянутою й засвідчує вмиле виконання господарем своїх домашньо-побутових обов'язків. У результаті переосмислення прислів'їв ми й маємо значення «У хорошого господаря все до ладу».

4. Фонетичні зміни демонструють такі фраземи: укр. *на всю зубу пан – на всю зубу пан* [9, с. 173]; англ. *among the blind the one-eyed man is king – amongst the blind the one-eyed man is king* «на безриб'ї й рак риба» [7, с. 30]; нім. жарт. *da guckt der Fleischer raus – da guckt der Fleischer heraus* «великий палець назовні (із дірки на панчосі)» [8, с. 183] (звукові видозміни відокремленого префікса дієслова: одна форма – повна, інша – усічена спереду);

5. Орфографічна варіативність: англ. *curb merchant – kerb merchant* [7, с. 250]; *gray friar – grey friar* [7, с. 438] (варіативність цих двох випадків зумовлена наявністю американського й британського варіантів написання лексем); *Doctor Jekyll and Mr. Hide – Dr. Jekyll and Mr. Hide* «людина, що втілює в собі два начала (добре й зло)» [7, с. 277] (уживання повної й редукованої форм лексеми *doctor*); *game warden – Game Warden* «лісник, що охороняє дичину; мисливський інспектор» [7, с. 369]; *bull shooter – bull-shooter* «хвалько, балакун» [7, с. 173] тощо.

У разі залучення до аналізу відомостей із більш ніж однієї мови ми можемо зафіксувати прояви міжмовної фразеологічної варіативності, тобто наявності фразеологічних паралелей між трьома мовами, які побудовані за спільною моделлю внутрішньої форми, а також еквівалентні за своїм цілісним значенням.

Проаналізований фразеологічний матеріал дозволяє нам констатувати наявність фразем із назвами людини за родом занять, які мають еквіваленти в одній чи навіть двох інших досліджуваних мовах. Відповідно ми виділяємо такі типи цих одиниць:

1) паралелізми, що існують в усіх трьох мовах: *цар тьми – the prince of darkness – der Fürst der Finsternis* (спільне біблійне походження); *лицар печального образу – the Knight of the Rueful Countenance – der Ritter von der traurigen Gestalt* (вираз походить з іспанської мови *el caballero de la triste figura*); *господар становища – master of the situation – Herr der Lage*; *Коли сь швець, пильнуй свого копита – Let the cobbler stick to his last – Schuster, bleib bei deinen Leisten!*; *Лікарю, цілися сам! – Physician, heal thyself! – Arzt, hilf dir selber!* (біблеїзми); *Ваш (твій) покірний слуга – your obedient servant – Ihr ergebenster Diener*; *Нема пророка у своїй країні – A prophet never received honour in his own land – Der Prophet gilt nichts in seiner Vaterlande* (з Євангелія); *Горбатий цвинтар у молодого лікаря – A young doctor makes a humpy churchyard – Junger Arzt, höckeriger Kirchhof*; *Старенької сумки нігде не наповниш – A beggar's purse is bottomless – Bettelsack ist bodenlos*;

2) паралелізми, що існують у двох досліджуваних мовах:

а) в українській і англійській: *Вогонь добрий слуга, але поганий хазяїн – Fire is a good servant but a cruel master*; *Який ніч, така його й парафія – Like priest, like people*; *Ковалева кобила й шевцева жінка ходять звичайно босі – The smith's mare and the cobbler's wife are always the worst shod*; *Злому жевцеві кожний серп злий – A bad shearer never had a good sickle*;

б) в українській і німецькій: *яко (як) тать [в ноці (вночі)], зі словами з'явиться, прийми – wie ein Dieb in der Nacht* (спільне біблійне походження); *лицар без страху й догани – ein Ritter ohne Furcht und Tadel* (обидва вирази походять із французької мови – *chevalier sans peur et sans reproche*); *хазяїське око – das Auge des Herrn*; *Хазяїське око товар живить – Das Auge des Herrn macht das Vieh fett*; *На злодієві шапка горить – Dem Diebe brennt die Mütze auf dem Kopf*; *Що новий лікар, то новий цвинтар – Neuer Arzt, neuer Kirchhof*; *Всякий свого щастя коваль – Jeder ist seines Glückes Schmied*;

в) в англійській і німецькій: *dumb waiter – der stumme Diener*; *to be master of one's self – über sich Herr sein*; *No man can serve two masters – Niemand kann zwei Herren dienen*; *A young physician should have three graveyards – Ein junger Arzt muss drei Friedhöfe haben*; *While the doctors consult, the patient dies – Wenn die Ärzte am besten raten, ist der Patient gestorben*; *Too many cooks spoil the broth – Viele Köche verderben den Brei*; *Opportunity makes a thief – Gelegenheit macht Diebe*; *Little thieves are hanged, but great ones escape – Kleine Diebe hängt man, große läßt man laufen*; *Experience is the best teacher – Erfahrung ist die beste Lehrmeisterin* (вираз походить від лат. *Experimentia est optima rerum magistra*); *Every cock is master of his own dunghill – Jeder Hahn ist König auf seinem Mist* (етимологічно з франц. *un coq est bien fort sur son fumier*) тощо.

Як засвідчує наведений матеріал, паралелізмами часто є вирази спільного біблійного походження. Розглянемо німецьку ідіому *der Diener zweier Herren* і її україномовний еквівалент *слуга двох панів*. У Євангелії від Матвія Ісус каже: «*Niemand kann zwei Herren dienen: entweder er wird den einen hassen und den andern lieben, oder er wird dem einen anhangen und den andern verachten. Ihr könnt nicht Gott dienen und dem Mammon*». Цей вираз і інші його варіанти (нім. *zwei Herren dienen* [8, с. 277], *Niemand kann zwei Herren dienen*; *No man can serve two masters* [7, с. 695]; *Man cannot serve two masters* [7, с. 660]; укр. *Двом панам тяжко служити* [10, с. 94]) зазвичай уживаються для характеристики дворушництва, а також цитуються тоді, коли хочуть дати комусь зрозуміти, що необхідно зайняти чітку позицію стосовно того, чиїх інтересів ця людина хоче притримуватися. Італійський драматург Карло Гольдоні використував біблійну цитату *der Diener zweier Herren* як назву своєї комедії (1749 р.), у якій герой Труффальдіно, бажаючи побільше заробити, служить одночасно двом панам, приховуючи це від обох своїх господарів. Отже, можна стверджувати, що ідіоматична фразема *der Diener zweier Herren* є крилатим висловом, який набув значного поширення й утілюється у декількох варіантах.

Висновки. Явище фразеологічної варіативності зумовлюють: 1) редуція або нарощення образу, що є основою стійких словосполучень; 2) поява у складі фразем нових лексичних одиниць і одночасне функціонування архаїзмів (пор. укр. *каліф – халіф, яко – як*); 3) метонімічні взаємозаміни лексем у їх складі; 4) уживання редукованих форм поряд із повними; 5) одночасне функціонування різних граматичних форм, що належать до категорій відмінка, роду, числа, означеності/неозначеності, часу, виду, особи, суб'єктивної оцінки; 6) зміна порядку розташування компонентів у стійкому висловлюванні.

У міжмовному плані фразеологічна варіативність постає у вигляді міжмовних паралелей, котрі можуть розглядатись як варіанти втілення певного абстрактного інваріанта. Наявність паралелізму може бути пояснена спільним походженням, наприклад, як засвідчив матеріал, біблійним. До виникнення паралелей також призводять запозичення з однієї мови в іншу.

Так, деякі вирази, які мають еквіваленти в інших досліджуваних мовах, походять із латинської, французької й іспанської мов. Звісно, може мати місце й незалежна фразеологічна конвергенція.

Перспективи подальших досліджень фразеологічних одиниць, що містять фахові назви, полягають у детальнішому вивченні їхньої внутрішньої форми в аспекті мотивування цілісного значення цих фразем.

Література:

1. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. 2-е изд., доп. М.: Большая рос. энцикл., 2002. 709 с.
2. Жуков В.П. Русская фразеология. М.: Высшая школа, 1986. 309 с.
3. Алефиренко Н.Ф., Семененко Н.Н. Фразеология и паремиология: учебное пособие для бакалаврского уровня филол. образования. М.: Флинта: Наука, 2009. 344 с.
4. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова: Фразеологія: навч. посіб. для філол. фак. ун-тів. Харків: Вища школа, 1988. 134 с.
5. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. К.: Наук. думка, 1973. 149 с.
6. Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологія сучасної української мови: навч. посібник. К.: Знання, 2007. 494 с.
7. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К.Т. Баранцев. 3-тє вид., стер. К.: Т-во «Знання», КОО, 2006. 1056 с.
8. Немецко-русский фразеологический словарь / сост. Л.Э. Бинович, Н.Н. Гришин. Под ред. д-ра Малиге-Клаппенбах и К. Агрикола. Изд. 2-е, испр. и доп. М.: Русский язык, 1975. 656 с.
9. Словник фразеологізмів української мови / уклад.: В.М. Білоноженко та ін. К.: Наук. думка, 2008. 1104 с.
10. Українські приказки, прислів'я і таке інше / уклад. М. Номис, упоряд., приміт. та вступна ст. М.М. Пазяка. К.: Либідь, 1993. 768 с.
11. Deutsches Sprichwörter Lexikon / K. F. W. Wander. 5 Bände. Leipzig: Brockhaus, 1867–1880. 1. Bände. 1867. 1802 S.
12. Англо-американські прислів'я та приказки: посібник для студ. та викл. вищих навч. закладів / авт. О.Ю. Дубенко. Вінниця: Нова книга, 2004. 416 с.

Пономарева О. А. Аспекты вариативности внутренней формы фразем, содержащих профессиональные названия (на материале украинского, английского и немецкого языков)

Аннотация. В статье рассматриваются особенности варьирования украинских, английских и немецких фразеологических единиц с компонентом – названием человека по роду занятий. Проанализированы лексические, грамматические (морфологические и синтаксические), лексико-грамматические, фонетические и орфографические изменения в структуре фразем; обращено внимание на влияние варьируемых компонентов на формирование внутреннего образа устойчивого словосочетания. Определены факторы, влияющие на развитие явления вариативности и появление параллелизма в исследуемых языках.

Ключевые слова: фразеологическая единица, названия человека по роду занятий, вариативность, лексические, грамматические, фонетические, орфографические вариации, параллелизм.

Ponomarova O. Aspects of the inner form variation of set phrases containing professional names (with reference to Ukrainian, English and German)

Summary. The article deals with the peculiarities of variation of Ukrainian, English and German phraseological units with a component naming people by their occupation. The author analyses lexical, grammatical (morphological and syntactic), lexico-grammatical, phonetic and spelling changes in the structure of set phrases. Special attention is paid to the role of these variable components in forming idiomatic meaning. The factors influencing the development of the variation phenomenon and the appearance of parallelism within the languages under analysis have been determined.

Key words: phraseological unit, names of people according to their occupation, variation, lexical, grammatical, phonetic, spelling changes, parallelism.